

PÄÄKIRJOITUS

AVOIMUUS VAHVISTAA VERTAISUUTTA JA YHTEISÖLLISYYTTÄ

TÄSTÄ NUMEROSTA ALKAEN *Aikaiskasvatus* on avoin julkaisukanava monitieteisille ja -ääni-
sille tiedeartikkeleille, näkökulmille ja puheen-
vuoroille. Lehti ilmestyy edelleen neljä kertaa vuodessa,
mutta digitaalisesti Tieteellisen seurain valtuuskunnan
(TSV) ylläpitämällä Journal.fi-sivustolla. Avoimuus lisää
tutkitun tiedon näkyvyyttä ja saatavuutta.

Nyt, kun tärkeä askel avoimuuden suuntaan on
otettu, löytyykö tiedeyhteisöstä rohkeutta myös jul-
kaisuprosessin avaamiseen? Seuraava pohdinnan ar-
vioinen asia on vertaisarvioinnin avoimuus, jossa sekä
arvioitsijat että kirjoittajat tietävät toisensa. Laadukas
tiedeartikkeli syntyy kirjoittajien, toimituskunnan
ja vertaisarvioitsijoiden yhteistyönä. Avoin arviointi
avaisi julkaisuprosessia aikuiskasvatuksen tutkijoille,
aikuiskouluttajille, opiskelijoille ja päätöksentekijöille.

'VERTAISUUS' YMMÄRRETÄÄN yleisesti samankal-
taisuutena, vastavuoroisuutena ja tasa-arvoisuutena.
Tieteellistä tutkimusta arvioitaessa vertaisiksi katso-
taan aihepiiriin tutkijoiksi kouluttautuneet, usein toh-
toriksi väitelleet tai vähintään itsekin tieteellisiä artik-
keleita julkaiseet asiantuntijat. *Aikaiskasvatuksessa*
noudatetaan kaksoissoikkoarviointia: kumpikaan ar-
vioinnin osapuoli ei tiedä toisen henkilöllisyyttä. Toi-
mituskunta lukee käsikirjoitukset anonymineina.

Tieteellinen julkaiseminen on tärkeä osa tieteellistä
meritoitumista. Arvioitsijat ja arvioitavat ovat osa tie-
deyhteisöä, joka on kilpailullinen ja jossa vallitsee tie-
teellisiin ansioihin perustuva hierarkia. Arvioitsijat ker-
ryttävät kirjoittajien tavoin omia akateemisia ansioitaan.
Tutkija Riitta Jyttilän ja apulaisprofessori Mikael Laakson
tuore *Selvitys avoimesta vertaisarvioinnista kotimaisen tiede-
julkaisemisen kentällä* -julkaisu puoltaa nimettömyydestä
luopumista sillä, että arvioitsijoiden työ tulisi näkyväksi
ja hyvät lausunnonantajat saisivat ansaitsemaansa arvos-
tusta. Avoimuuden sanotaan lisäksi vähentävän asiatto-
muuksia, jotka johtuvat tutkijoiden väisestä kilpalusta.

Mitä onnistumisen edellytyksiä avoimella arvioin-
nilla on? Tiedeyhteisön sosiaalisissa rakenteissa joil-
lakin tutkijoilla on valtaa vaikuttaa toisten tekemisiin
ilman, että sama pitää paikkansa toisinpäin. Vertais-
arvioinnissa lausunnonantajalla on valtaa siihen, mil-
lainen tutkimus ja millaiset jutut ylittävät julkaisukyn-
nyksen. Lausunnon vastaanottaja, kirjoittaja, voi taas
olla korkeammassa asemassa kuin arvioitsija.

Arvioitsijaksi suostuminen edellyttää statusta ja
valtaa koskevien suhteiden punnitsemista. Siksi on
vaikaa kuvitella akateemiselle uralle pyrkivää, tuoretta
tohtoria allekirjoittamassa nimellään kriittistä arviota
arvovaltaiselle professorille. Nimettömyys suojaaa kir-
joittajan lisäksi arvioitsijaa.

Avoimuuden haasteita voidaan ratkoa lisäämällä avoimuutta vielä enemmän. Ensinnäkin lausunnot voi julkistaa, jolloin tiedeyhteisö pääsee arvioimaan palautteen vaikutusta artikkelin kokonaisuuteen. Toiseksi avoimuuden myötä lausunnonantajalla ei enää ole varaa ylimalkaisuuteen, piikittelyyn eikä mielistelyyn.

KANSAINVÄLISISSÄ JULKAISUISSA avoimuuden ideaa on kehitetty yhteisöllisen vertaisarvioinnin suuntaan. Äärimmäisen avoimuuden omaksuneissa julkaisuissa artikkelikäsitelmät julkaistaan ilman ennakoarviointia ja avataan samalla julkiseen vertaisarviointiin, johon kirjoittajat itsekin osallistuvat ja jonka perusteella he muokkaavat tekstiään. Toisinaan avointa kommentointia edeltää perinteinen vertaisarviointi.

Avoimuuden tarkoitus on nimenomaan laajentaa vertaisuuden ja yhteisöllisyyden ulottuvuuksia arvioinnissa. Yhteisöllisesti toteutettu tiedejulkaisujen arviointi lähestyy joukko- tai parviällyn ideaa tiedon jakamisesta, yhteiskehittelystä ja vertaisilta oppimisesta.

Esimerkistä käy avoimeen lähdekoodiin perustuvien tietokoneohjelmien kehittäminen virtuaalisissa käyttäjä-kehittäjäyhteisöissä. Kehitettävä koodi on jatkuvasti vertaisten avoimesti saatavissa, testattavissa ja muokattavissa. Yhdessä tekeminen auttaa löytämään ja korjaamaan virheet nopeammin ja laadukkaammin kuin mihin kukaan yksin tai perinteistä testaamista noudattaen pystyisi. Ne, jotka osaavat arvioida taitavasti muiden tekemisiä ja parantaa työn laatua, saavat yhteisössä mainetta ja arvostusta.

Samaan tieteen laadunvarmistuksen joukkovoimaistamiseen ja arviointinäyttöjen avulla alan asiantuntijaksi noteeraamiseen tähdätään julkaisujen arviointikäytäntöjen avaamisessa.

MIHIN AVOIN VERTAISARVIOINTI VOISI *Aikuiskasvatuksessa* johtaa? Onko mahdollista, että tiedejulkaisemisesta tulisi vertaisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistava prosessi?

Avoimessa prosessissa arvostuksen saavuttaa jaksamalla lausunnoissaan parasta asiantuntemustaan tiedeyhteisön hyväksi. Käsitelmien arviointi yhteiskehittelyä estäisi kilpailevien tai kiistelevien tutkijoiden keskinäisen nokittelun, tai ainakin keskustelussa olisi nykyistä useampia osallistujia välittäjinä. Avoimuus edistäisi lisäksi arviointijoukkojen ja kirjoittajien verkostoitumista julkaisumaailmaa laajemmalla kentällä.

Julkaisemme tässä numerossa kaikkien vuonna 2018 vertaisarviointiin osallistuneiden nimet. Näin teemme arviointijoukkojen työtä näkyväksi ja kiitämme lämpimästi tehdystä työstä julkaisuidemme korkean tieteellisen tason, luotettavuuden ja luettavuuden puolesta.

Ulpukka Isopahkala-Bouret

Lisää aiheesta:

Jytilä, R. & Laakso, M. (2019) *Selvitys avoimesta vertaisarviointista kotimaisen tiedejulkaisemisen kentällä*. Tieteellisten seurain valtuuskunnan verkkojulkaisuja 5. <https://doi.org/10.23847/978-952-599516-9>. Helsinki: Tieteellisten seurain valtuuskunta.

Kouvo, T. (2018). Vertaisarvioinnin uusin suunta on avoimuus. *Aikuiskasvatus* 38(3), 246–247.